

dela nekakošna teža in bolečina, ker v svoji domačiji ne najde toliciga iskreniga prizadevanja za potrebno izobraženje ljudstva“. — In kakor je v naslednjem tečaju l. 22 osemdesetletnemu Preserskemu župniku J. Rožiču zložil sonet ter popisal „Od Verhnike“ prijateljsko godovanje, v Novicah l. 1858 št. 36 pa zlatomašniku spet poklonil pomenljiv sonet; tako je l. 37 po dr. Brunnerju poslovenil, kako naj se vede „Deklica ob jutranjim zoru“.

Ko je po l. 1855 sklenjenem konkordatu v Avstriji v djanje stopiti imela tudi nova postava v zakonskih rečeh, je sestavil o njih Dunajski nadškof Otmar cerkvenim sodnijam posebno podučenje, katero so drugi škofje razposlali svojim duhovnom priporočevaje, naj se v duhovskih zborih o zakonskih zadevah med seboj pogovarjajo in podučujejo. Na Verhniki zbrani duhovni so pa z dekanom A. Pečarjem na čelu koj naprosili spretnega pisatelja Podlipskega, naj sestavi duhovnim in neduhovnim koristno poljudno razlaganje zakonskih postav tako, da bi v posebni prikladi v Zg. Danici prihajalo na svetlo ter se dobivalo poznej v lastnih bukvicah. Podlipski se podá, in vsled tega pride na dan tedaj jako vgodna knjiga:

6) Razlaganje zakonskih postav. Poleg nar boljših razlagovcov spisal Peter Hicinger. V Ljubljani 1857, 8. str. 152. Natis. J. Blaznik. — Po primernem vvodu je v VII. poglavjih razlaganje v 1. od zakona sploh; v 2. od zarok; v 3. od zaderžkov veljavniga zakona; v 4. od zaderžkov dopušeniga zakona; v 5. od ravnanja pri sklepanji zakona; v 6. od odveze zaderžkov in poveljavljenja zakona; v 7. od tožbe na razdero zakona in na ločitev od mize in postelje. — „Cerkvene postave v zakonskih rečeh išejo po vsaki strani svetost zakonske zveze ohraniti in zagotoviti. Pisatelj je skerbel za tega voljo, tudi vse razlaganje v takim duhu pisati, in povsod po svoji moči spodobno in kersanski sramožljivosti primerjeno besedo staviti: zatorej upa, de bo s svojim delam tudi v to pripomogel, da bi se svetost zakonskiga stanu med našim ljudstvom obilniše čislala“ (Zg. Dan. l. 1857 št. 33).

Spomini na Dunaj in okolico.

Posnel po svojem dnevniku Josip Levičnik, ljudski učitelj.

(Dalje.)

Moje načelo:

Kar lepega vidiš, izvalevrodnega slišiš, koristnega skusiš, zapiši! — Po tej poti otmeš marsikaj pozabljenosti, in postavljaš hkrati sam sebi stalni spominček po prilovici latinski: „*Litera scripta manet*“, ali po našem: „Zapisana čerka ostane“.

14. dan septembra. (V c. k. arsenalu.) Med mnogo orjaških stavb, s katerimi se ponaša cesarska metropola Dunaj, stoji ogromni

c. k. arsenal brez ugovora v prvi versti. V neposredni bližavi južnega kolodvora razprostirajo se njegove velikanske sgrade, katere, akoravno néme, vendar z nekako silo vabijo k sebi radovedne ogledovalce, izmikovajè jim izraze občudovanja in sterčenja nad nebrojnimi raznovrstnimi predmeti, kateri se jim v teh jako obširnih prostorih stavljajo pred oči. — Viharni politični časi l. 1848, in zlasti strahovite dunajske dogodbe meseca oktobra onega leta sporodile so bile v merodajnih krogih misel na zjedinenje vseh vojaških, po raznih deželah razkropljenih orožnic v eno glavno skupino na Dunaji, in za ta namen odbrana bila je velika planota zunaj Belvederske črte (Belvedere-Linie), kjer se je delo tudi precej naslednjega 1849. leta pričelo. Petero strokovnjaških korifej: Förster, Hansen, Van der Nüll, Rösner in Sikardsburg pod vodstvom in nadzorstvom F. Z. M. in topničarskega ravnatelja pl. Augustin-a je sestavilo načerte, ter vladalo in izpeljevalo dela, ki so se veršila celih 10 let. 8. maja 1859 še le so Njih Veličanstvo cesar Franc Jožef vložili zadnji kamen v stavbo, katera bo na stoletja svdok Njihovega odlično-podvzetnega duha, ki je vredni naslednik in posnemovalec visokoslavnega cesarja Karol-a VI., čegar ogromna dela svet še sedaj z vso pravico občuduje. —

Že ob svoji prvi nazočnosti na Dunaji l. 1863, me je mikalo, ogledati si ta velikanski umotvor vojaško-stavbine popolnosti; ali takrat mi je bil v to čas prekratko odmerjen. Letos pa tega nikakor nisem hotel opustiti, in ravno današnji popoldan smo si bili odbrali mnogi tovarišisoučenci v ta namen. Da arsenal zasluži res ime ogromne in velikanske sgrade, posnamejo čast. g. g. bralci lahko iz tega, ako povem, da v podolgasto-štiriogelni zunajni okrog je vpleteno osmero glavnih stavb, zmed katerih zlasti čvetera ogelna poslopja in načelnišče (Commandatur), katero slednje se nahaja v osredeku sprednje strani in skoz katero pelja glavni vhod, delajo že vsako za-se malo terdnjavo. Ob vsaki zmed omenjenih čveterih ogelnih sgrad more stanovati po 800 mož, in vravnane so celo za obrambo s topovi. Čelo arsenalovo, proti mestu obrnjeno, in njemu enaka zadnja plát meri na dolgost po 253 sežnjev; stranski dve daljši strani pa merite po 663 sežnjev. Znotraj tega velikanskega štiri-ogelnika se nahajajo kot na ogromnem dvorišču zopet druge, ne manj orjaške stavbe, spredaj namreč orožini muzej (k. k. Hof-Waffen-Museum) in slovesna dvorána (Ruhmeshalle); tikoma zadej pa so fabrike in delalnice za razno vojskino orodje. Med zunajnim štiriogelnikom in ravno navedenimi znotrajnimi sgradami pa so še na vse štiri strani tako obširni prostori, da se ondi vsaka orožna stranka, bodi si topništvo, konjištvo ali pehota, vadi lahko po svojih vodilih in pravilih v vojaških védah. Pero moje je preokorno, popisati vtise, ki že pri zunajnem ogledovanji teh neizmernih zidarij zauzamejo pozornega obiskovalca; tudi bi stalo preveč truda, ko bi hotel

natanjčno govoriti le o posamesnih stavbenih znamenitostih, ki se nam stavijo pred oči v oblikah anglo-saksonskih. Zlasti „Commandatur-a, skoz katero pelja, kakor sem že zgoraj omenil, glavni vhod, je tako zalo olišpana z mavriškimi ogelnimi stolpiči, kipi in arhitektoničnem kinčom, da se meriti more z vsako palačo. Iz osredka te sgrade dviguje se nepopisljivo ponosno, velikanski kroni enako, visoko štiri-ogelno brezstrešno stražišče (Warte), ki duhá našega peljá hipoma nazaj v zdavnej minule čase, ter nam predstavlja stavbeni značaj starodavnih vitežkih gradov. Visoki jambor ob sredi stražišča nakitjen je o posebnih slovesnostih z casarsko zastavo. 211 kamnitih stopnic pelja na brezstrešni stolp; — škoda, da sem bil prepozno zvedel, da se tudi tje gor iti sme; še ta trenutek mi je žal za ondotni gotovo nepopisljivi lepovid.

Vendar, — čas je, da vstopimo zdaj v duhu v znotranje prostore, kjer nebrojni predmeti čakajo, da napajajo z veliko slastjo oko naše. Prekoračivši sprednjo véžo, dvor, in zopet zadnjo véžo obširne „Commandatur-e“, nahajamo se na že omenjenih prostorih znotranjega glavnega dvora, in pred nami dviguje se zopet nova palači enaka sgrada: slóvezna dvorana in orožini muzej. Ob obeh straneh trojnega vhoda v to poslopje stoji razpostavljenih 223 topov in vojskinih movžarjev (Mörser) v raznih velikostih, oblikah, dolgosti in obsegu. Množina tega streliva je v raznih vojskah od naše armade vplenjena; in marskatero odlikuje se s toliko dolgostjo in debelostjo, da se je mogla zemlja šibiti in stresati na dalječ in dalječ okrog, ko je odmeval don iz strašanskih teh ognjenih žrél. Že o samih teh topovih in movžarjih napisati bi se dala obširna zgodovina. —

Podajmo se naprej, in sicer v znotranje prostore palače, pred katero se v duhu nahajamo. Koj v jako obširni, z mnogimi stebri podslonjeni véži vidimo sprelepe in znamenite reči. Obok je ves preprežen z arhitektoničnimi olupšavami in pozlačenimi arabeski; ob stebrih in stenah pak se nahaja na primernih podlagah postavljenih 52 kamnitih portrait-kipov odličnih vojaških velikašev in poveljnikov prešlih in novejših časov. Iz te veže peljajo vhodi k desni in levi v obširne prizemeljske hrame, kjer je nakupičenega od sile veliko raznovertnega starinskega vojskinega orodja: topov, pušek, sabelj, mečev, bodal, bobnov in Bog zna kaj še vse. Le poveršno in mimogredé smo mogli to nekoliko pregledati; toraj o posamesnostih tudi ne uterpim govoriti. Edinega, topu enacega streliva — menda je francoski fabrikat l. 1678, — naj specialno omenim. Zove se „Höllmaschine“, in obstoji iz nič manj kot 50 strelivnih cevi. Precej rada, — ali pa tudi celo nič — je mogla na smert misliti taista glava, ki si je vmislila tako strahapolno orodje. — Stopimo zopet dalje! Široke kamnite stopnice, ki se ob sredi visotine razcepijo v dva oddelka, in nas peljajo v zgornjo nadstropje, vendar! naj po-

pravim svoj izraz: prostor, skoz katerega deržijo stopnice do uzvišenih prostorov (Nemci imajo za ta stavbeni oddelek novo-tehnično ime: „Stiegenhaus“) je resnično rajske lepote; — tudi v nobeni cerkvi nisem še kaj lepšega vidil. Stene in oboki so prenapolnjeni s presnimi slikarijami, pozlačenimi arabeskami in z vsemi mogočimi olepšavami; — umetnija tu več celo menda ne bila mogla narediti, kot je. In ko pridemo v nadstropno glavno dvorano, tam še le ne vemo, kam naj bi se najprej ozerti. Ondi bi človek res kmalu mislil, da se nahaja v ovežju samih nebes. Mislite si, dragi g. g. bralci, obširno štirogelno sobano. Že svitla tla sama, s prelepimi mozaik-olepšavami okinčana, so taka, da bi si človek kmalu na-nje stopiti ne upal. Med šibkim stebrovjem, ki podslanja visoke galerije, katere dvorano opasujejo okrog in okrog, vidimo v štirih oglih sobane stati na visocih postamentih iz dragocenega belega marmeljna zdobljene portrait-kipe najslavnejših vojskovodjev naših časov, namreč: Radecki-ga, bana Jelačić-a, Windischgrätz-a in Haynau-a. (Svitli vladar dali so tedaj v hvaležnosti svoji tem neumerljivim junakom postaviti spominske kipe v oserčji, t. j. na naj odličnejšem mestu slóvezne dvorane!) Obok sprelepe sobane poožuje se v velikansko visoko kupljo, v katero prihaja od verha dol po barvani steklenini dnevna svitloba, ter čudovito lepo obseva neizrečeno prekrasne presne slikarije, s katerimi so ona, ter ostali oboki in stene ozališane. Slavnoznani profesor Karol Blaas, po rodu Tirolec, je storil s temi resničnimi umotvori ime svoje neumerljivo. Toliše živosti v barvah, kakor se tù vidi, dozda menda še ni noben umetnik te struke dajal presnim slikarijam; vsaj jez nisem še videl nikdar in nikjer lepših malarij te verste. 24 večjih in manjših slik kaže nam v kuplji in po obokih nad galerijami razne vojskino-zgodovinske obraze; med temi se po obširnosti posebno odlikujejo: „Schlacht bei Nördlingen 1634; — bei St. Gotthard 1664; — bei Zenta 1697; — bei Turin 1706“. Med vse posamesne slike so vpletene bogato-pozlačene arabeske in sploh toliko arhitekniškega kinča, da ni izreči. Ako zasliši katerikoli kraj častni naslov: slóvezna dvorána, ta ga gotovo z vso pravico. Pa, — vsega tù vidjenega še kratko malo nisem popisal. Glavni dvorani so prizidani v čveterih oglih tudi štiri manjše shrambice. V eni se nahajajo stopnice, ki peljajo na galerije; v ostalih treh pa se shranjujejo, — gotovo v svojem patriotizmu ne rečem preveč, — prave svetinje, t. j. djanski spomini na naj slavnejše može in vojskovodje našega stoletja. Videti so tù slavnega Radecke-ga bela vojaška suknja, rudeče hlače, škornje; red zlatega runa; ruski častni meč; maršalska palica (Marschallstab); sablja, klobuk in pas (Feldbinde). Dalje nahaja se tù devetero prekrasno vezanih diplomov, s katerimi so mu razna mesta podelila odliko častnega meščanstva. Tudi ljubljansko diplomo sem vidil vmes, in radovedno jo pregledoval. Dalje shranjuje se tù med Radeckijevimi spomini 14 klju-

čev terdnjav in mest, katere je po zmagi privojeval svojemu svitlemu vladarju, kakor tudi slike vseh vojska, katerih se je vdeležil. Reči se sme, da temu vojskovodju je odkazano v slóvezni dvorani prvo mesto.

Ozrmo se sedaj še dalje po preimenitnih spominkih. Shranjuje in radovoljno kaže se tu vojskini križec (Armeekreuz), ki ga je nosil visokoslavni cesar Franc I. po srečno zmagani evropejsko-narodski vojski pri Lipsku; — Marije Terezijni red kralja pruskega in cara ruskega, tedaj znanih treh zaveznikov zoper silnega Napoleon-a I. — Nepopisljivih čutil zavzet sem bil, ko nam prijazni voditelj pokaže ostarelo kopje (Fahenstange), ter nam reče: To je ostanek one zgodovinsko-znamenite zastave, katero je o določilnem trenutku v kervavi bitki poleg Asperna hrabri nadvojvoda Karol zgrabil barjaktarju iz rok, postavil se na čelo junaških grenadirjev, navdušil jih za ponovitev boja in s tem slavno zmagal. — Ne manj zanimivala me je zastava (Votivfahne) papeža Pija VII., ko se je vračeval iz francoskega jetništva. — Pokazalo se nam je dalje: Vojskovodje Haynau-a suknja, klobuk, meč in pas; — znanega Henzi-a (slavnega branitelja budinske terdnjave, v kateri je bil sam zapalil strelni prah, da bi ne prišla v roke ustajnikov) klobuk; — vojskovodje Windischgrätz-a suknja, hlače, škornje, sablja in več častnih redov (Orden); — maršala Nugent-a suknja, klobuk, navadna in dvoje častnih sabelj, komorniški ključ, ter reda Marije Terezijni in Leopoldovi; — vojskovodje kneza Schwarzenberg-a, neumerlivega zmagovalca pri Lipsku klobuk, meč, maršalska palica in več redov; — slavnega princa Evgena Savojskega oklep, dratena srajca in maršalska palica itd. itd. — Tudi švedskega kralja Gustava Adolfa obleko (Koller), katero je nosil svoj smertni dan v bitki poleg Lützen-a dne 15. novembra 1632 smo tu videli.

(Dalje prihodnjic.)

Dopisi in novice.

Predragi bratje in tovariši!

Kakor vam je znano, imeli bomo hrški učitelji 25., 26., 27. t. m. splošnji svoj zbor v Petrinji.

Pri prvi naši skupščini v Zagrebu l. 1871 so bili Slovenci prvi, ki so nam prijazno v velikem številu podali roko ter se z našim delovanjem po bratovsko zanimali.

Nadejamo se, da je tudi zdaj med nami ljubezen ravno tista, kakor poprej in da bo zopet naš premili in predragi brat Slovenec prvi, ki bo v naše kolo pritekel, ter nas zopet z bratovsko ljubeznijo spremljal pri našem delu.

Srce nam je veseleje in pogumneje, kedar vidimo vrle naše brate okoli sebe.

Pridite torej vi vrli sokoli premilih nam slovenskih planin in dolin, pridite, da Vam zamore brat Hrvat zopet podati svojo roko in Vam sè svojo gostoljubnostjo postreči.